

De cupola van Nederland

Een [gesprek](#) van Dick Veerman ('Foodlog') met Sieta van Keimpema (Dutch Dairymen Board) en Jan Douwe van der Ploeg (tot voor kort hoogleraar Rurale Sociologie in Wageningen). Samengevat door Elske Hageraats (Boerengroep)

DE 'LANBOUWELITE':

De **Rabobank**, de **overheid** (ministerie van EZ), de zuivelindustrie (**Friesland Campina**), de grote industriële boeren (vertegenwoordigd door de **LTO**) de toeleverende industrie, bestuur in **Wageningen**. Deze groep circuleert: opgeleid in Wageningen, dan naar het ministerie, bedrijfsleven, LTO, terug op universiteit. Het is een groep die het neo-liberale model omarmt en één beperkte agenda heeft: **Het grote boerenbedrijf die competitief is op wereldmarktniveau**. Dat idee wordt door al deze groepen gestimuleerd en verdedigd:

Expansie! Veroveren delen van de wereldmarkt!
Daarvoor is in Nederland **kostprijsverlaging** nodig,
en daarvoor heb je **schaalvergroting** nodig.

De Landbouwelite is verhalen aan het vertellen als dominee – "*het moet duurzaam, passen bij Nld samenleving etc.*" – en tegelijkertijd aan het handelen als een koopman: "*Wij willen de wereldmarkt veroveren, ten koste van de kleinschalige boer*". Voor de verovering van de wereldmarkt zijn immers lage inkooprijzen nodig. Met andere woorden: de elite is gebaat bij een zo laag mogelijke melkprijs – en daar wordt dus ook actief naartoe gewerkt, aldus Jan Douwe. De landbouwelite de boeren structureel dom gehouden en overtuigd om het bedrijf **uit te breiden**: "*Je kan goed afzetten in Azië (China), Rusland etc. want de wereldbevolking groeit! China wordt een gigantische markt*" (Dat is onzin!) "*Met het melkquotum eraf is er weer groei mogelijk!*" (maar men heeft niets verteld over de milieugrenzen (fosfaatprobleem)). Ook is er **angst gezaaid**: Er werd geroepen: "*Er blijven maar weinig bedrijven over. De ontwikkeling van de landbouw is een slag om de toekomst*".

Boeren zijn uit gaan breiden. Maar die extra vraag (markt) was er helemaal nooit en nu is er dus een overschot. Nadat het quotum is afgeschaft zijn we 3 miljard liter méér gaan melken – exact wat er nu opgeslagen ligt in de Europese pakhuisen. 50% van het overschot komt uit Nederland en Ierland.

Dus ging de melkprijs omlaag (0,35 kostprijs en 0,25 melkprijs). De boer krijgt een lagere prijs, de consument betaald evenveel maar anderen in de keten (zuivelverwerking, retail, toeleveranciers, verwerkers, de laatste jaren ook de supermarkten, etc.) maken nu **extreme winsten**.

Sieta: "Vroeger was er een richtprijs en de Europese Commissie hield daar toezicht op. Dat hebben ze los gelaten. Sinds dien nemen de marges van andere schakels in de keten toe nemen, terwijl de marges van de boeren (primaire producent) op nul of onder nul liggen!"

Zie bijvoorbeeld het [verhaal](#) van Jose Bongen-Hartemink. *"Een melkprijs van 25 cent en een kostprijs van 35 cent. Je werkt 80 uur per week voor wat?! Mijn finale werk over een hypocriete politiek en samenleving die vol is van duurzaamheid en dierwelzijn, maar intussen toestaat hoe de voedselketen de laagste prijzen afdwingt, mega-marges hanteert over de rug van boer en koe, en de markt met goedkope bulkmelk laat overspoelen.*

De elite heeft echter niet nagedacht over de randvoorwaarden vh model:

- zal er voldoende afzet zijn en blijven?
- zal de prijs voldoende zijn om ook in Nld te kunnen produceren?
- kunnen boerenbedrijven in stand blijven, en blijven investeren?
- komen er geen nieuwe kapers op de kust?

Waarom heeft men dit voorgehouden? Voortbouwen op 't succes Nederland als **exportland**. Men heeft het **neo-liberale** model omarmt. Dit werkt nu nog steeds goed voor de zuivelindustrie en de banken, maar het gaat ten koste van boeren omdat het neo-liberale model in crisis is geraakt.

NAMEN:

- **Andre Olijslager** (CEO van Perifoods – nu **Friesland Campina**) zei ook zelf dat hij niet zoveel met boeren heeft, net als onze huidige staatssecretaris (die heeft het teruggenomen). Hij heeft ervoor gezorgd dat de fabriek een NV wordt (particuliere fabriek) wiens enige plicht is dat ze alle melk afnemen van de cooperatie. Binnen t melkquotum was dat altijd goed in te schatten. Olijslager heeft er toen voor gezorgd dat de hele **coöperatieve structuur uit elkaar is getrokken**. (Cooperatie bestaat uit een zuivelfabriek die een losse NV is en een boerencooperatie die daar op moet letten.)

Boeren hebben geen enkele invloed meer op hoe CEOs beslissen in de NV. De zuivelindustrie wordt geleid door sterke CEO's die een **bonus** krijgen op meer volume, en een zwak (boeren) bestuur. Cooperatief gezien handelen de CEOs er ook naar: Babymelkpoeder is Nederlandse melk, maar de melkpoeder die wij bijv in Nigeria verkopen is niet van Nederlandse melk, die kopen ze gewoon op de **wereldmarkt** en verkopen dat verder. Dus **de NV heeft er profijt van dat de prijs op de wereldmarkt zo laag mogelijk is!**

Vroeger stond er in de statuten van de cooperatie dat ze moesten zorgen voor een zo hoog mogelijke melkprijs. Dat is onder regie van Andre Olijslager verdwenen en nu richt men zich op de wereldmarkt. **Vroeger moest men zorgen voor een zo hoog mogelijke prijs voor onze boeren op de wereldmarkt, nu koopt men voor een zo laag mogelijke prijs in op de wereldmarkt**, en gaat dat dan verder verkopen, bijvoorbeeld in Nigeria.

Van melkpoeder worden weer melkproducten gemaakt. Dat mag in Europa niet maar wordt elders niet gecontroleerd. De grootste tegenstanders van **herkomstlabels** op producten zitten in het bedrijfsleven. De agribusiness heeft een sterke lobby, ze zitten steeds met de minister om de tafel. Sieta: "Er is

niemand die verantwoordelijkheid neemt voor de boeren, maar ook niet voor t platte land en dat is een hele ernstige fout."

- **Aalt Dijkhuizen** kwam vanuit het bedrijfsleven naar Wageningen , nu heeft hij een functie bij de 'topsectoren': alles gericht op winsten in het buitenland.
- De grote boeren verenigd in de **LTO**: "*We gaan het spel meedogenloos meespelen: bedrijfsomvang verdubbelen!*" De **LTO** heeft in de jaren 90 gezegd: '*Wij zijn er niet voor alle boeren, wij zijn er voor de boeren die toekomst hebben*'. D.w.z. de groteschalig, zeer intensief, hoogtechnologische, zeer snel groeiende bedrijven. Dat was een omslagpunt. Dit zijn nu de zwakke bedrijven, omdat de sector in crisis is geraakt (steeds wisselende prijs). De grote boeren hebben betaalde arbeid nodig, hebben te hoge schulden, lopen tegen het fosfaatplafond (milieugrenzen) aan.
- **De Rabobank**. Maar de banken zitten ook zo in de bedrijven, dus doen er alles aan om de grote bedrijven te ondersteunen. Ze mogen van de bank altijd de aflossing stilzetten, zelfs de rente stilzetten, terwijl de kleinere bedrijven geen steun kunnen krijgen (alleen steun als je gaat groeien). Dat is toch geen marktwerking? Als **het misgaat gaat, kan de RABO de overheid om steun vragen**. Die krijgen ze altijd: ze kunnen gratis geld krijgen, en dat dan weer uitlenen tegen rente. LTO doet niets: "*niet ingrijpen in de markt, want de markt moet zichzelf sameren, en de grote bedrijven die redden het wel.*"

BUSINESS.

1) Nederland is een exportland, maar als we voor 81 miljard aan voedsel exporteren, importeren we voor 55 miljard aan voedsel en agrarische grondstoffen – dat laatste deel (import) is in de laatste decennia sterk gestegen. Het wordt steeds meer business, en de **Nederlandse landbouw is steeds minder belangrijk voor de voedselindustrie.** Het is een **handel in grondstoffen** geworden. JD: *“Eigenlijk is onze landbouw de haven van Rotterdam waar alle grondstoffen door binnenkomen.”*

2) Daarnaast is **de handel in aan de landbouw gerelateerde producten belangrijk:** stal-ontwerpen, kassenbouwers, diergeneeskunde, uitgangsmateriaal (zaad, pootaardappelen etc.). Dat is een markt van 8 miljard en die blijft maar groeien. Men wil van de Nederlandse landbouw gewoon etalagebedrijven maken om die export van **het grootschalige megabedrijf model** steeds meer te ondersteunen.

Besef wel: één megabedrijf drukt 20 gezinsbedrijven de landbouw uit. Het is vernietiging van het werkgelegenheid, een vernietiging van de regionale economie – allemaal ten willen van het exportmodel.

De glastuinbouw is al onderuit, nu is de varkenssector aan het omvallen, de melkveehouderij zou de volgende sector kunnen zijn. Onze Nederlandse melk is te duur voor de wereldmarkt. En het is hier ook te duur: grond, arbeid, milieurechten etc.: een hoge kostprijs; elders is het goedkoper.

OPLOSSING

JD: kwaliteitslandbouw voor West-Europa; minder exporteren en dus ook minder importeren. Op t boerenbedrijf minder produceren, en dat kan door het bedrijf te extensiveren. Laat maar zitten, die wereldmarkt. Bovendien wil het buitenland in toenemende mate zelf gaan produceren. De landbouw extensiveren is beter voor de omgeving en voor het milieu.

De coöperatieve binding heeft behalve een leveringsplicht ook een leveringsrecht. We kunnen de hoeveelheid reguleren, waar Sieta en de Dutch Dairy Board een plan voor hebben klaarliggen wat betreft de zuivel. Echte coöperatieve organisaties in de steigers zetten. Deze dingen zijn door de **Raad voor het Landelijk Gebied** in de jaren 90 al op tafel gelegd, **maar dat liep telkens stuk op onwil** binnen het **ministerie van landbouw** en de **LTO**. Jan Douwe kreeg zelfs op een moment van Tjibbe Joustra te horen: *'jij komt het ministerie niet meer in'*.

Is het een gesloten wereld, met **een soort omertà** (geheimhoudingsplicht binnen de maffia)? JD: maar daar hoort ook altijd een **'cupola'** bij: de top van de maffia waar de bazen zitten, die het voor het zeggen hebben. De landbouwelite is een cupola.

Meer Weten? Check onze pagina over het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB): <http://www.boerengroep.nl/themas/glb/>